

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад

„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ПІДГОТОВКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ
КУРСОВИХ РОБІТ З ПЕДАГОГІКИ
(для студентів очної та заочної форми навчання)**

Старобільськ – 2015

УДК 378:37.013(072)

ББК 74:74.58

Методичні рекомендації щодо підготовки та оформлення курсових робіт з педагогіки / уклад. Л. Л. Бутенко. – Старобільськ, 2015. – 64 с.

Методичні рекомендації включають загальні рекомендації щодо підготовки та оформлення курсових робіт з педагогіки, розкривають основні етапи підготовки курсової роботи, технології роботи з науковою літературою, зміст структурних елементів курсової роботи, методи науково-педагогічного дослідження, основні вимоги до наукового стилю письмових робіт, критерії оцінювання курсової роботи.

Методичні рекомендації призначено для студентів педагогічних спеціальностей очної та заочної форми навчання.

Укладач: **Л. Л. Бутенко**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки.

Рецензенти: **О. Л. Караман**, доктор педагогічних наук, професор;
Н. І. Черв'якова, кандидат педагогічних наук, доцент.

УДК 378:37.013(072)
ББК 74:74.58

*Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Державного закладу „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
(протокол № 10 від 25 червня 2015 р.).*

© Людмила Леонідівна Бутенко

ЗМІСТ

Замість передмови	4
Загальні положення	5
Етапи виконання курсової роботи	8
Вибір теми курсової роботи	9
Складання плану курсової роботи	10
Пошук, збір та методи опрацювання наукових джерел	11
Загальна характеристика структурних елементів курсової роботи	16
Вимоги до оформлення курсової роботи	24
Критерії оцінювання курсової роботи	27
<i>Додаток А.</i> Тематика курсових робіт	30
<i>Додаток Б.</i> Зразок оформлення титулу курсової роботи	32
<i>Додаток В.</i> Зразок змісту курсової роботи	33
<i>Додаток Г.</i> Загальні правила цитування та покликання на використані джерела. Проблема плагіату в студентських роботах	34
<i>Додаток Д.</i> Вимоги до оформлення списку використаних джерел	37
<i>Додаток Е.</i> Методи науково-педагогічного дослідження	40
<i>Додаток Ж.</i> Технології опрацювання наукової інформації	43
<i>Додаток З.</i> Мова та стиль наукового дослідження	45
<i>Додаток И.</i> Типові помилки при написанні курсової роботи	51
<i>Додаток К.</i> Список рекомендованої літератури з проблем підготовки курсової роботи	53
<i>Додаток Л.</i> Словник термінів	57
Замість післямови	62

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

Nemo nascitur doctus
(ніхто не народжується вченим)

*Дорога, позбавлена перешкод та
ризиків, зазвичай веде в нікуди*
Дефалькуа

Міфи щодо курсової роботи	Реалії курсової роботи
<ul style="list-style-type: none">➤ Курсова робота – нікому не потрібна, забирає час та сили.➤ Курсова – це тягар і традиційний для вишу обов'язок.➤ Курсова робота мені не потрібна, оскільки я не збираюся бути науковцем.➤ Курсову роботу, ймовірно, ніхто й не читає, то й немає потреби „напружуватися”.➤ Можна написати курсову й за одну ніч!➤ Виконання курсової роботи можна й кому-небудь делегувати.➤ Курсова – це монотонна, механічна робота➤	<ul style="list-style-type: none">➤ Курсова робота – це засіб особистісного розвитку.➤ Навчитися швидко шукати необхідну інформацію в нескінченному „океані інформації”.➤ Навчитися творчо переробляти інформацію, що необхідно для фахівців будь-якої спеціальності.➤ Курсова робота – це тренінг з осмислення проблеми та гідної репрезентації результатів.➤ Курсова робота сприяє навичкам формулювати мету (і не тільки наукової роботи).➤ Курсова робота навчає вміння викладати хоч якісь думки (власні та чужі) на папері.➤

Шановний студенте, подумайте самі, **чим для вас є курсова робота?**

Ми переконані в тому, що виконання курсової роботи сприятиме систематизуванню знань у психолого-педагогічній галузі, поглибленому вивченню актуальних проблем сучасної педагогічної теорії та практики, удосконаленню навичок академічного письма, умінь аналізувати, узагальнювати тощо. У складному інформаційному просторі сучасності всі ці вміння та навички становлять підґрунтя успішності професійної діяльності людини.

При підготовці методичних рекомендацій використано досвід провідних вишів України, що здійснюють підготовку педагогічних кадрів (Київ, Кривий Ріг, Львів, Глухів, Харків, Житомир та ін.).

Ознайомлення з рекомендаціями – це перший крок до самостійної науково-педагогічної роботи.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курсова робота є обов'язковою складовою частиною процесу науково-методичної й професійної підготовки майбутнього вчителя. Це форма самостійної творчої роботи студента. Курсова робота перевіряє не лише теоретичну й практичну підготовку майбутнього фахівця, але і його вміння працювати з літературою, досліджувати, аналізувати, систематизувати, узагальнювати педагогічний та науковий досвід, проводити науково-педагогічні дослідження під керівництвом викладача. Підготовка цих робіт дає можливість студентам: систематизувати здобуті теоретичні знання з відповідних педагогічних дисциплін („Педагогіка”, „Історія педагогіки”, „Основи педагогічної майстерності”), перевіряти їхню якість, науково й креативно мислити, розвивати пізнавальну активність, аналізувати та порівнювати різні підходи щодо розв'язання певної педагогічної проблеми.

Завдання курсової роботи:

- поглибити й розширити теоретичні знання студентів, практичні вміння та навички відповідно до змісту педагогічних дисциплін;
- познайомити майбутніх фахівців із методологічними засадами та методами науково-педагогічного дослідження;
- формувати вміння аналізувати й критично оцінювати наукові та науково-методичні джерела, передовий педагогічний досвід;
- формувати вміння та навички дослідницької роботи, самостійного пошуку, систематизації та узагальнення наукової та навчальної літератури;
- розвивати наукове мислення, творчі здібності студентів;
- формувати й удосконалювати навички академічного письма, викладу своїх думок із використанням загальнонаукової термінології, вимог до оформлення письмових робіт академічного характеру, оформлення бібліографії тощо;
- формувати вміння й навички редагування тексту відповідно до літературних норм і стилістики наукової роботи;
- сприяти усвідомленню соціально-психологічної сутності плагіату як негативного феномену сучасного освітнього простору, необхідності самостійної науково-дослідної роботи;
- стимулювати до самооцінки ступеня підготовленості до самостійної роботи (зокрема наукової) згідно із вимогами інформаційного суспільства, ринку праці, що постійно ускладнюється.

Курсова робота не може мати ані компілятивного, ані реферативного характеру. Вона має містити аналіз використаних наукових та науково-методичних джерел, виклад власного погляду автора на ту чи ту педагогічну проблему.

Текст курсової роботи повинен демонструвати:

- знайомство автора з основною літературою з питання;
- уміння виділити проблему й визначити методи її вирішення;
- уміння послідовно викласти сутність досліджуваних питань;

- володіння відповідним понятійним і термінологічним апаратом;
- рівень аналітичних навичок;
- рівень навичок бібліографічної роботи;
- достатній рівень володіння функціональним стилем наукового викладу;
- уміння виконати фрагмент дослідно-експериментальної роботи, обробити отриманий емпіричний матеріал, проаналізувати, систематизувати, інтерпретувати й робити висновки;
- творчий підхід до роботи.

Курсова робота з педагогіки може бути теоретичною або теоретико-експериментальною. Зазвичай *теоретична робота* присвячена історико-педагогічній або філософсько-освітній проблематиці. Проте в теоретичній роботі також цілком правомірне використання емпіричного матеріалу (у якості аргументації, ілюстрації тих або тих теоретичних положень). *Курсова робота практичної спрямованості* розкриває проблеми сучасної педагогічної практики, тому вихід на реальну дійсність у цих роботах потрібний. Дослідно-експериментальна робота, що є невід'ємною частиною курсових робіт з педагогіки, має бути спланована студентом, затверджена науковим керівником і підтверджена анкетами, записами інтерв'ю тощо.

Курсова робота – це самостійна навчально-науково-дослідницька діяльність студента. *Науковий керівник* надає студентові допомогу консультативного характеру й оцінює процес і результати його діяльності. Він пропонує тематику курсових робіт, уточнює спільно із студентом проблему й тему дослідження, допомагає спланувати й організувати науково-дослідницьку діяльність студента, призначає час і мінімальну кількість консультацій.

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Знайомство з вимогами до курсової роботи, загальними рекомендаціями щодо перебігу діяльності студента на кожному з етапів науково-дослідної роботи

Вибір теми

Наставовча консультація з науковим керівником

Складання бібліографії з теми курсової роботи.
Вивчення літературних джерел із теми дослідження

Складання плану курсової роботи

Узгодження плану з науковим керівником

Визначення наукового апарату (об'єкт, предмет, мета, гіпотеза (у роботах прикладного характеру), завдань та методів дослідження)

Додаткове вивчення літератури

Збір емпіричного матеріалу

Підготовка першого варіанта роботи, редагування тексту роботи відповідно до вимог до оформлення наукового дослідження

Перевірка керівником першого варіанта роботи

Виправлення зауважень наукового керівника

Оформлення остаточного варіанта роботи згідно із вимогами.
Самоаналіз рівня підготовки курсової роботи відповідно до критеріїв

Подання курсової роботи науковому керівнику на перевірку.

ВИБІР ТЕМИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Кожен студент вибирає тему курсової роботи з урахуванням тематики курсових робіт, що пропонується кафедрою педагогіки ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (Додаток А).

При виборі теми студент повинен урахувати:

- свою спеціальність і спеціалізацію;
- актуальність проблеми;
- наявність і доступність наукових джерел;
- власний інтерес.

Обираючи тему, варто врахувати й деякі універсальні правила: тема повинна бути достатньо вузькою, щоб була можливість розглянути її більш чи менш повно в межах роботи відносно невеликого обсягу. Однак вона повинна бути водночас й достатньо важливою, вартою уваги дослідника. Матеріали для дослідження повинні бути доступними в бібліотеці ВНЗ, в інших бібліотеках міста або через доступ в мережі Інтернет. Вибирати теми варто в межах власної компетенції; **тема повинна цікавити студента** або, принаймні, містити певний аспект, який викликає в нього особливий інтерес. Робота над абсолютно нецікавою темою перетворюється на підневільну працю та, як наслідок, користі не принесе. Урешті-решт, у „дорослому” житті вам постійно доведеться робити те, що треба, а не те, що хочеться.

Успішне виконання курсової роботи передбачає наявність достатньої кількості наукових джерел. Саме тому на етапі вибору теми можна виокремити кілька найбільш привабливих тем, а потім після ознайомлення з бібліотечними каталогами та мережею Інтернет остаточно обрати одну з тем курсової роботи.

Оскільки запропонована тематика курсових робіт не може охопити всі актуальні проблеми педагогічної науки й практики, перелік може бути розширений, зокрема й з урахуванням наукових інтересів студентів. Подальше коригування теми можливе лише з дозволу наукового керівника при достатньому обґрунтуванні змін студентом. Зауважимо, що „легких” тем не буває. Більше того, до теми, яка з першого погляду виглядає достатньо „легкою”, можуть бути висунуто вимоги новизни або більш глибокого аналізу, що потребує від автора особливої творчої та скрупульозної роботи.

СКЛАДАННЯ ПЛАНУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Після вибору теми курсової роботи та первинного ознайомлення із літературою, складання бібліографії студенту необхідно розробити план курсової роботи.

Самостійно складений студентом план обговорюється з науковим керівником. План включає:

- вступ;
- 2 – 3 взаємопов’язані й логічно побудовані розділи, що дозволяють розкрити тему;
- висновки.

Важливо, щоб складові частини курсової роботи були взаємопов’язані між собою. Так, визначені у вступі завдання становлять зміст основної частини роботи, а у висновках підводяться підсумки проведеного дослідження.

У процесі роботи план може уточнюватися. Остаточний відкоригований план курсової роботи відображається в змісті, де перераховуються заголовки всіх структурних частин курсової роботи й указуються сторінки, на яких вони починаються.

Зразок оформлення змісту курсової роботи подано в **Додатку В**.

План курсової роботи повинен відповідати таким вимогам:

- назви розділів мають відповідати темі дослідження та відображати логічний хід дослідження,
- кожен розділ має включати не менш як два підрозділи;
- назви й зміст окремих розділів та підрозділів не повинні містити однакову інформацію,
- жоден із пунктів плану не може повторювати назви курсової роботи,
- назви розділів та підрозділів повинні складатися з одного речення;
- обсяг кожного розділу має бути приблизно однаковий.

ПОШУК, ЗБІР ТА МЕТОДИ ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ

Спочатку „погана новина”. Доволі мало студентських робіт мають реальну наукову цінність. Але є й „гарна новина”. Ніхто й не очікує, що в межах курсової роботи студентом буде зроблено відкриття, гідне присудження Нобелівської премії, оскільки головне призначення курсової роботи – відпрацювання дослідницьких навичок самостійної роботи. Саме тому не потрібно зазначати, що все в курсовій роботі придумано вами. Головне – показати своє вміння відбирати наукову літературу й аналізувати науковий доробок у певній галузі та досягнення практичної діяльності.

Курсова робота „вибудовується” не на пустому місці: наукова література репрезентує дослідження питань, які є близькі або суміжні із темою курсової роботи. Звернення до думок, фактів, сюжетів, викладених у працях попередників, дозволяє помістити курсову роботу в контекст певної наукової дискусії. Використовувати праці інших авторів можна шляхом цитування, перефразовування або узагальнення.

Відповідно, пошук літератури – це важливий початковий момент самостійного дослідження студента. Інформаційні джерела для виконання курсової роботи представлено на Рис. 1.

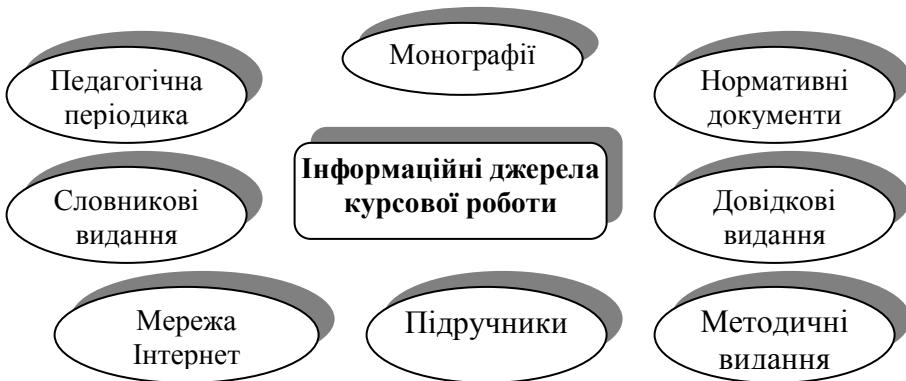

Рис. 1. Інформаційні джерела курсової роботи

Загальні правила роботи з науковими джерелами:

- наукова література є з будь-якої теми курсової роботи. Якщо ви на першому етапі роботи не знайшли відповідну літературу, то, по-перше, або не там шукали і, по-друге, доклали замало зусиль та наполегливості;
- спочатку необхідно ознайомитися з працями, де проблема відображена загалом (монографії, підручники), а надалі опрацьовувати наукову періодику, методичні посібники;
- спершу вивчають **останні дослідження** з обраної проблеми, а потім – більш хронологічно віддалені;
- на підставі оглядового, вибіркового читання (перегляду) джерел складається бібліографія з проблеми дослідження;
- матеріали, відібрані для подальшої роботи, опрацьовуються з урахуванням критичного ставлення до прочитаного, акцентування уваги на різні думки та протиріччя;
- у процесі роботи над джерелами необхідний матеріал **занотовується** (на аркушах, картках або в електронному вигляді) з урахуванням критичного ставлення до прочитаного, наявності різних поглядів та протиріч;
- опрацювання кожного джерела включає фіксування **повного бібліографічного опису** книги (статті) для подальшого використання в курсовій роботі при оформленні покликань у тексті. Особливу увагу слід звернути на дотримання правил оформлення списку використаних джерел (**Додаток Д**);
- слід надавати перевагу первинним джерелам, наприклад, замість покликання на позицію того чи того науковця, чій ідеї висвітлено в підручнику, необхідно звернутися до наукових праць саме цього автора;
- добір літературних джерел продовжується протягом усього часу роботи над дослідженням.

Методи пошуку літератури:

- перегляд останніх номерів часописів, що містять перелік статей, опублікованих у виданні за рік);
- перегляд списків літератури в тих чи тих виданнях (монографії, підручники, наукові статті), відповідних бібліографічних покликань у цих роботах;
- перегляд списку авторефератів дисертацій, захищених в Україні (сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського);
- перегляд електронних каталогів бібліотек України та наукових бібліотек зарубіжних країн;
- перегляд каталогів освітніх порталів, електронних бібліотек у мережі Інтернет.

Підбираючи літературу для дослідження, варто переглянути останні числа таких **українських педагогічних часописів**: „Шлях освіти”, „Рідна школа”, „Історико-педагогічний альманах”, „Молодь і ринок”, „Народна освіта”, „Нова педагогічна думка”, „Обрії”, „Освіта Донбасу”, „Педагогіка і психологія”, „Педагогічний пошук”, „Постметодика” тощо, зарубіжних педагогічних журналів.

Перелік науково-педагогічної періодики розміщено на сайті: <http://library.uipa.edu.ua/engineers-pedagogik/periodika-z-pitan-pedagogiki-ta-psikhologiji.html>

Вагому допомогу в дослідженні визначеної проблеми може надати **мережа Інтернет**, ресурси відповідних пошукових систем, наприклад, Google, Rambler, Yahoo, Yandex та ін. З-поміж українських інформаційно-пошукових систем найбільш відомі – InfoRes (<http://el.visti.net>) і META (<http://meta-ukraine.com>).

Реферативну інформацію про наукові видання, каталоги книг та статей, повнотекстові наукові матеріали представлено на **сайтах бібліотек**:

- Національна бібліотека України ім. В. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>
- Національна Парламентська бібліотека України – <http://nplu.kiev.ua>

- Національна бібліотека України для дітей – <http://www.chl.kiev.ua>
- Державна бібліотека України для юнацтва – <http://www.4uth.gov.ua>
- Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського – <http://www.library.edu-ua.net>.

Значну допомогу в роботі над курсовою роботою з педагогіки можуть надати **освітні портали, спеціалізовані сайти:**

<http://www.osvita.org.ua> – Освітній портал про освіту в Україні

<http://school.holm.ru> – Портал „Шкільний світ”

<http://pedagogic.ru> – повні тексти праць відомих педагогів Росії, України та світу, зокрема Амонашвілі Ш. О., Коменського Я. А., Корчака Я., Макаренка А. С., Сухомлинського В. О.; книги з методики викладання окремих предметів, статті з „Педагогічної енциклопедії” тощо.

<http://www.gumfak.ru/pedagog.shtml> – навчальні матеріали з педагогіки в електронному вигляді.

<http://window.edu.ru> – „Единое окно доступа к образовательным ресурсам”, повнотекстова електронна бібліотека навчально-методичної літератури для загальної та професійної освіти, зокрема е-ресурс з педагогіки.

<http://pedlib.ru> – Педагогічна бібліотека пропонує у вільному доступі літературу з педагогіки, її прикладних галузей, а також е-видання медичного та гуманітарного циклів щодо виховання та навчання дітей. Підручники, статті з періодики, наукові та популярні е-видання.

<http://www.gaudeamus.omskcity.com> – Омський портал-лабораторія електронної навчальної літератури.

<http://zipsites.ru> – безкоштовна електронна інтернет-бібліотека. У рубриці „Педагогіка” – електронні книги з педагогіки, виховання, шкільної, позашкільної, професійної та вищої освіти.

<http://Pidruchniki.com.ua> – Електронна бібліотека підручників.

<http://ukrlib.km.ru> – бібліотека української літератури, а також велика колекція біографій українських письменників, рефератів та творів.

<http://nbuv.gov.ua/internet/libukr.html> – адреси українських електронних бібліотек.

<http://catolog.alledu.ru/distans/schoolboy> – каталог покликань на освітні ресурси Інтернету.

<http://eLIBRARY.ru> – одна з найкращих електронних бібліотек, орієнтованих на наукову літературу.

<http://cyberleninka.ru> – наукова електронна бібліотека для наукових працівників, студентів, аспірантів, для всіх, хто цікавиться актуальними дослідженнями та останніми досягненнями сучасної науки.

<http://archive.nbuv.gov.ua/portal> – наукова періодика України (Національна бібліотека України ім. В. В. Вернадського).

НЕ ЗАПОЗИЧУЙТЕ ГОТОВІ КУРСОВІ РОБОТИ З ІНТЕРНЕТУ. *По-перше*, якість таких робіт доволі сумнівна. *По-друге*, усі популярні в студентському середовищі інтернет-сайти з колекціями курсових робіт та рефератів дуже добре відомі викладачам, і визначити „джерело походження” того чи того тексту або фрагмента тексту – це справа кількох хвилин. *По-третє*, механічне копіювання фрагментів різних джерел може призвести до неузгодженості термінології, наукових підходів щодо конкретної проблеми дослідження й навіть до подання в одній роботі протилежних наукових позицій. *По-четверте*, ніхто не скасовував таку відмітну рису людини, як самоповага. Не можна чого-небудь навчитися, якщо не спробувати щось зробити самостійно.

Типові недоліки джерел з мережі Інтернет:

- відсутність бібліографічних описів,
- спотворення оригінального тексту (у документах формату doc. та html);
- доволі часто в Інтернеті викладено матеріали з порушенням авторських прав,
- доволі часто інтернет-сайти викладають ті чи ті матеріали на нетривалий час, тому втрачає сенс покликання на джерело отримання інформації.

У процесі роботи над науковою літературою необхідно звертати увагу на такі аспекти:

- порівняння різних думок, теорій, концепцій у межах проблеми дослідження,
- міждисциплінарний аспект науково-педагогічних досліджень і, відповідно, доцільність звернення до філософської, психологічної, соціологічної тощо літератури,
- понятійно-термінологічний апарат дослідження (визначення провідних понять у словниковій та фаховій

літературі; порівняння різних підходів до визначення ключових понять курсової роботи; виокремлення робочого поняття курсової роботи).

Типові помилки при аналізі літератури:

- описовий характер (конспект джерел);
- відсутність логіки в побудові теоретичної частини роботи;
- некритичність використання літератури, невміння визначити наукову цінність того чи того джерела;
- спотворення авторської думки;
- плагіат, пряме копіювання тексту з наукових джерел.

Додаткові відомості про опрацювання наукової інформації представлено в **Додатку Ж**.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота повинна містити:

- титульний аркуш (1 стор.)
- зміст (1 стор.);
- вступ (3 – 4 стор.);
- основну частину (розділи та підрозділи) (20 – 25 стор.);
- висновки (2 – 3 стор.);
- список використаних джерел;
- додатки (при необхідності).

Титульний аркуш курсової роботи оформляється відповідно до **Додатка Б**. Титульна сторінка є першою сторінкою курсової роботи, яку включають до загальної нумерації сторінок, але не нумерують.

Зміст подають на початку курсової роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів, зокрема, вступу, висновків, додатків, списку використаних джерел та ін.

Приклад змісту курсової роботи представлено в **Додатку В**.

Вступ (3–4 сторінки) розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, обґрунтування необхідності проведення дослідження, а також подають загальну характеристику курсової роботи в **рекомендованій нижче послідовності**:

- Актуальність теми для педагогічної практики.
- Актуальність теми для науки, ступінь дослідженості теми в науковій літературі.
- Об'єкт дослідження.
- Предмет дослідження.
- Мета дослідження.
- Гіпотеза дослідження.
- Завдання курсової роботи.
- Методи наукового дослідження.
- Теоретичне та практичне значення.
- Структура роботи.

Висвітлення **актуальності теми курсової роботи** передбачає розкриття її значення для сучасного стану розвитку системи освіти та виховання України, для становлення майбутнього педагога, вихователя. Доцільним є висвітлення актуальності обраної теми в контексті сучасних нормативних документів (Закон України про освіту; Національна доктрина розвитку освіти в Україні, Державна національна програма „Освіта” (Україна XXI ст.) тощо).

Актуальність та ступінь дослідженості проблеми розкривається шляхом стислого аналізу наукових доробок учених із цього питання й порівняння існуючих розв'язків проблеми. Обґрунтувати тему курсової роботи з позицій розвитку педагогічної думки на різних етапах її становлення (як обрана проблема трактувалася раніше, які аспекти розглядалися, що вдалося вирішити, що залишилося поза увагою вчених, чому вибраний аспект є актуальним у наш час). Огляд літератури з теми має відтворити ґрунтовне ознайомлення дослідника з науковою літературою, його вміння систематизувати джерела, критично їх розглядати, виділяти істотне, оцінювати раніше зроблене іншими дослідниками, визначати головне в сучасному стані вивченої теми. Матеріали такого огляду слід систематизувати в певному логічному зв'язку й послідовності.

Об'єкт дослідження – це частина реальної дійсності, яка підлягає дослідженню, тобто процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення. У якості об'єкта в педагогічних дослідженнях можуть слугувати процеси: освіти, навчання або виховання (і загалом, і в різних напрямках), навчально-виховний процес, система тієї чи тієї діяльності, навчальна діяльність учнів, педагогічна діяльність учителя (вихователя), процес вивчення конкретного навчального предмета і т.п.

Приклад.

Тема „Формування інтелектуальних умінь старшокласників на уроках математики”

Об'єкт – процес формування інтелектуальних умінь у старшокласників.

Предмет дослідження – це частина об'єкта, що безпосередньо та ґрунтовно вивчається з певною метою. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта й конкретизує, що саме в об'єкті буде вивчатись. Предметом дослідження в педагогіці постають зазвичай зміст навчально-виховної роботи, її форми та методи, відповідні педагогічні умови, ті чи ті технології, система відповідної роботи.

Приклад

Тема „Розвиток творчих здібностей старшокласників у навчанні із застосуванням комп'ютера”

Об'єкт – навчально-виховний процес у старших класах загальноосвітньої школи.

Предмет – форми та методи розвитку творчих здібностей старшокласників у навчанні із застосуванням комп'ютера.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне й часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага автора курсової роботи.

Мета дослідження – це ідеальне, мислене передбачення кінцевого результату науково-дослідної роботи. Мета розкриває те, що автор хоче визначити при проведенні досліджень (остаточну мету): установити залежності між чинниками; визначити зв'язки між явищами; розробити умови для усунення недоліків; розкрити можливості вдосконалення процесу; охарактеризувати обставини;

простежити розвиток тощо. У формулюванні мети дослідження використовують такі терміни, як „визначити”, „виявити”, „установити”, „обґрунтувати”, „довести”, „перевірити”, „розробити” тощо.

Гіпотеза (від гр. *hypothesis* – передбачення) – це теоретично обґрунтоване припущення стосовно результату вирішення означеної проблеми (*визначається в прикладних дослідженнях*). Загальна формула гіпотези („щось буде досягнуто, якщо ...”) передбачає формулювання того, що необхідно зробити для вирішення проблеми дослідження, наприклад, щось буде досягнуто (забезпечено), якщо: учні будуть включені в якусь відповідну діяльність; в учнів буде сформована мотивація на певну діяльність; учні засвоять певну систему знань; буде створено певне середовище, яке забезпечить, стимулюватиме ... тощо; буде розроблено спеціальну програму чогось, що забезпечуватиме досягнення тих чи тих результатів; взаємини учнів будуватимуться на певних принципах і т.п. У курсовій роботі достатньо сформулювати два положення гіпотези.

В окремих роботах гіпотеза може бути відсутня.

Приклад

Підготовка школярів до обґрунтованого вибору професії буде результативною, якщо: організувати цілеспрямоване професійне просвітництво учнів з використанням методики модульного відображення професіознавчої інформації; включити школярів у творчу діяльність з вирішення реальних соціально значущих завдань у конкретній виробничій сфері.

Завдання дослідження – це те, що необхідно виконати для того, щоб досягнути мети (завдання конкретизують мету). Завдання курсової роботи відображають основні шляхи й етапи досягнення мети (тобто по суті завдання – це плановані дії). Найчастіше виділяють 3 – 4 завдання дослідження. Зазвичай завдання дослідження чітко узгоджуються з відповідними підрозділами роботи. Завдання зручно формулювати за допомогою дієслів „вивчити”, „описати”, „установити”, „з’ясувати”, „визначити”, „порівняти”, „схарактеризувати” тощо.

Приклад

Тема „Формування в майбутніх учителів артистичних умінь як компонента педагогічної майстерності”

Завдання:

1. На підставі аналізу філософської, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної літератури визначити теоретичні засади формування артистичних умінь як провідного компонента педагогічної майстерності майбутнього вчителя.

2. Розкрити сутність, структуру артистичних умінь у майбутніх учителів.

3. Схарактеризувати стан сформованості артистичних умінь у майбутніх учителів.

4. Визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування артистичних умінь у майбутніх учителів.

5. Розкрити шляхи формування артистичних умінь у майбутніх учителів.

Методи наукового дослідження – це способи розв’язання завдань наукового дослідження. У курсовій роботі слід подати перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. При проведенні педагогічних досліджень частіше використовують такі методи: *теоретичні*: індукція та дедукція, аналіз і синтез; порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація, систематизація; узагальнення, моделювання, контент-аналіз; *емпіричні* методи: педагогічне спостереження; усне опитування: бесіда, інтерв’ю; письмове опитування: анкетування, тестування, рейтинг; педагогічний експеримент, узагальнення незалежних характеристик, аналіз документів і продуктів діяльності, узагальнення передового педагогічного досвіду. Загальна інформація про методи науково-педагогічного дослідження представлена в **Додатку Е**, у навчальних посібниках з методології та методів педагогічного дослідження (**Додаток К**).

Приклад

Методи дослідження – аналіз наукової літератури, узагальнення, класифікація, моделювання, аналіз документів і продуктів діяльності, педагогічне спостереження; бесіда, анкетування, тестування.

Структура роботи – це перелік основних структурних елементів роботи із зазначенням загальної кількості сторінок, кількості найменувань у списку використаних джерел та додатків, загальної кількості сторінок у тексті роботи.

Приклад

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (42 найменування), 2 додатків на 9 сторінках. Робота містить 2 таблиці, 3 рисунки. Загальний обсяг курсової роботи – 39 сторінок.

Увага! Остаточне редагування вступу має здійснюватись після написання курсової роботи повністю.

ОСНОВНА ЧАСТИНА РОБОТИ складається з розділів, підрозділів. Кожний розділ починають з нової сторінки. Курсова робота з педагогічних дисциплін складається з двох розділів. При цьому перший розділ присвячений теоретичному висвітленню проблеми, другий має практичний характер. Теоретична та практична частини роботи мають бути приблизно однакові за обсягом.

Основна частина курсової роботи повинна мати не описовий, а творчий, аналітичний характер. Важливо, щоб при написанні курсової роботи була висвітлена позиція автора, його міркування щодо питань, які розглядаються, пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в школі тощо. У кінці кожного розділу формулюються висновки зі стислим викладом результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

ПЕРШИЙ РОЗДІЛ присвячується зазвичай теоретичному обґрунтуванню питання. Назва розділу має відображати сутність проблеми. Невід’ємною частиною першого розділу є огляд наукових джерел з досліджуваного питання. В **огляді літератури** окреслюють основні етапи розвитку наукової думки з цієї проблеми стисло, в аналітичному плані, критично висвітлюють роботи попередників, їхні різні погляди, називають ті питання, що залишились невирішеними, і визначають таким чином місце курсової роботи в розв’язанні проблеми.

Важливу частину теоретичного розділу складає висвітлення понятійно-термінологічного апарату дослідження, розкриття основних наукових підходів до досліджуваного феномену. Буде корисним у першій частині роботи подати порівняння тлумачення того чи того терміна у фахових словниках (тлумачний, філософський, психологічний, педагогічний, соціологічний тощо).

Теоретична частина роботи включає теоретико-методологічні положення за проблемою, стан розробленості цієї проблеми в сучасній психолого-педагогічній науці, аналіз різних підходів до визначеної проблеми в педагогічній науці, стислу історико-педагогічну довідку за основним питанням роботи, розкриття сутності та структури основного поняття роботи, психологічні основи формування тих чи тих якостей майбутнього вчителя (учня, вихованця), аналіз передового педагогічного досвіду, творчості педагогів-новаторів за проблемою.

У теоретичній частині роботи можна подати матеріал про використання даних інших наукових дисциплін для обґрунтування проблеми (філософія, соціологія, фізіологія, статистика, мистецтвознавство тощо).

Важливою частиною першого розділу може стати аналіз розробки аналогічних проблем у теорії й практиці зарубіжної педагогіки.

Значно підвищує рівень роботи спираючись на досвід етнопедагогіки, використання матеріалу народної педагогіки в аналізі сучасних проблем освіти й виховання.

Певну частку курсової роботи становить цитування. У роботі не повинно бути переписаних з наукової літератури положень і формулювань, а допускаються лише покликання на них. Цитати роблять дослідження вагомим з наукового погляду, допомагають автору підтвердити свою думку чи спростувати інші твердження. При цитуванні слід дотримуватися і міри, і певних правил (**Додаток Г**).

У структуруванні тексту роботи варто дотримуватися таких правил:

- виклад тексту роботи повинен відповідати плану;
- кожному основному аргументові присвячуємо мінімум один абзац;
- кожен абзац повинен бути об'єднаний однією думкою й відзначатися змістовною та стилістичною єдністю.

Додаткові положення щодо мови та стилю наукової роботи представлено в **Додатку 3**.

ДРУГИЙ РОЗДІЛ курсової роботи орієнтовано на висвітлення практичних засад вирішення наукової проблеми. Доцільним є опис психолого-педагогічних методик, що дозволяють діагностувати досліджуване явище або процес. У практичному розділі курсової роботи має бути схарактеризовані шляхи, форми та методи реалізації тих чи тих теоретичних ідей у практичній площині. Позитивною рисою курсової роботи визнається опора студента на власний досвід, отриманий під час педагогічної практики, у процесі самостійної педагогічної роботи.

Практична частина роботи включає:

- спостереження студента під час педагогічної практики, навчання в університеті за проблемою роботи й аналіз реальної практики, стану розвитку тих чи тих сторін навчально-виховного процесу;
- пропозиції, програми розвитку й удосконалення відповідних якостей і здібностей майбутнього вчителя, учителя-практика або учня (учнівського колективу);
- опис конкретних педагогічних методик, форм роботи, творчих завдань, які спрямовані на розвиток і вдосконалення педагогічної культури вчителя, результатів навчально-виховної роботи за тим чи тим напрямом роботи;
- складання пам'яток, методичних рекомендацій студентам, учням за тією чи тією проблемою;
- опис методики проведення конкретного педагогічного заходу, системи виховної роботи, яку проводив студент за проблемою курсової роботи під час педагогічної практики.

У **висновках** викладають найбільш важливі результати, одержані в роботі, і (можливо) рекомендації з реалізації на практиці отриманих результатів. Найзручніше формулювати висновки відповідно до поставлених завдань. Кожен висновок рекомендується оформити окремим абзацом. У першому пункті висновків доцільно дати оцінку стану вивчення проблеми дослідження, далі – викласти результати дослідження, що ґрунтуються на висновках до кожного розділу курсової роботи.

Список використаних джерел є обов'язковою складовою частиною курсової роботи. Список показує не тільки ступінь вивчення досліджуваної теми, але й глибину авторської роботи над темою. Список використаних джерел у курсовій роботі є переліком усіх документів, монографій, книг, статей та інших публікацій,

використаних при розробці теми. Загальна кількість опрацьованих джерел має бути не менше 30. Вимоги до оформлення списку використаних джерел представлено в **Додатку Д**.

До додатків доцільно включити допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи: методики, які були апробовані в процесі виконання курсової роботи; анкети й опитувальники; фрагменти уроків; фрагменти методичних розробок виховних заходів; приклади творчих завдань; приклади творчих робіт школярів тощо. Оформлення додатків здійснюється згідно з Вимогами до оформлення курсової роботи.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1. Курсова робота виконується українською мовою.
2. Обсяг курсової роботи – 30 – 35 сторінок. Робота повинна бути надрукована на одній стороні аркуша стандартного формату (А-4). Для оформлення роботи використовується звичайний „скорозшивач”. За умови дистанційної форми навчання курсова робота подається в **електронному вигляді**.
3. Рекомендований шрифт – Times New Roman, кегль – 14 текстового редактора Word з міжрядковим інтервалом 1,5. Абзацний відступ – 1,25.
4. Текст роботи розміщується на аркуші з урахуванням стандартних відступів: зверху – 2 см; знизу – 2 см; ліворуч – 3 см; праворуч – 1,5 см.
5. Кількість рядків на аркуші відповідає кількості рядків на друкованій сторінці через два інтервали (29 – 30 рядків).
6. Нумерація сторінок подається арабськими цифрами в правому верхньому куті (без крапки). Титульна сторінка курсової роботи не нумерується.
7. Титульна сторінка курсової роботи оформлюється за зразком (**Додаток Б**).
8. На другій сторінці подається зміст роботи, наприклад:

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. (Назва розділу)	8
1.1. (Назва підрозділу)	8
1.2. (Назва підрозділу)	12
Розділ 2. (Назва розділу)	17
2.1. (Назва підрозділу)	17
2.2. (Назва підрозділу).....	22
Висновки	29
Список використаних джерел	32
Додатки	35

9. Кожний розділ курсової роботи починається з нової сторінки. **Заголовок розділу або підрозділу обов'язковий.**
10. Заголовки структурних частин роботи ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, ДОДАТКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ друкують великими літерами посередині сторінки. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Не допускається розміщення назви розділу чи підрозділу в нижній частині сторінки, якщо далі подається лише рядок тексту.
11. Покликання на літературні джерела в тексті наводяться в квадратних дужках []. Це може бути покликання на джерело загалом або на джерело із зазначенням конкретної сторінки, наприклад: [9, с. 36].
12. Бібліографічні покликання подаються за існуючими нормативами (Додаток Д).

ОФОРМЛЕННЯ ІЛЮСТРАЦІЙ І ТАБЛИЦЬ

Ілюстрації (графіки, діаграми, схеми) і таблиці необхідно подавати в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають „Рис.” і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу й порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: Рис. 1.2

(другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва й пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в розділі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис „Таблиця” із зазначеннями номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу й порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: „Таблиця 1.2” (друга таблиця першого розділу). Якщо в розділі курсової роботи одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово „Таблиця” і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова „Продовж. табл.” і вказують номер таблиці, наприклад: „Продовж. табл. 1.2”. У повторних покликаннях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово „дивись”, наприклад: „див. табл. 1.3”.

Оформлення додатків

Додатки оформлюють як продовження курсової роботи на наступних її сторінках.

Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі симетрично відносно тексту сторінки. У верхньому правому куті над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово „Додаток” і велика літера, що позначає додаток, наприклад, Додаток А, Додаток Б. Додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ Додатка А.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

При оцінюванні курсової роботи враховуються такі параметри:

- обґрунтування актуальності обраної теми;
- адекватність визначення наукового апарату (об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження тощо),
- наявність критичного огляду літературних джерел та глибина аналізу використаної літератури;
- якість та ґрунтовність наукового, теоретичного та практичного аналізу визначеної проблеми;
- логічність та аргументованість висновків дослідження;
- ступінь самостійності й творчого підходу студента до написання курсової роботи;
- ставлення студента до роботи;
- мовностилістична грамотність, рівень мовної культури;
- правильність оформлення курсової роботи (титольної сторінки, плану, покликань, списку використаної літератури).

Модульно-рейтингова система передбачає оцінювання курсових робіт за 100-бальною шкалою. Вони розподіляються за такою схемою:

50 балів – зміст курсової роботи (відповідність змісту темі роботи, повнота розкриття теми)

20 балів – творчий підхід і самостійність при написанні роботи, її практична значущість (наявність елементів творчого пошуку, виклад і обґрунтування власної думки, формулювання пропозицій щодо практичного використання матеріалів проведеного дослідження)

15 балів – опрацювання джерел (відповідність підібраних джерел темі роботи, їхня кількість (достатня/недостатня), уміння робити покликання, правильність і повнота бібліографічного опису)

10 балів – оформлення роботи (стиль написання, якість і акуратність оформлення, відповідність вимогам)

5 балів – дотримання термінів подання курсової роботи науковому керівнику на перевірку.

З урахуванням шкали ECTS кредитно-модульної системи навчання курсова робота з педагогіки оцінюється таким чином:

Оцінку „**відмінно**” (А, 90 – 100 балів) отримує студент, робота якого виконана самостійно, оформлена відповідно до вимог; зміст курсової роботи в повному обсязі відповідає темі та визначеній меті; у роботі містяться елементи наукового пошуку в теоретичному аспекті на основі опрацювання достатньої кількості наукової літератури; практичний результат обраної теми свідчить про вміння студента систематизувати зібраний матеріал, робити висновки про позитивні й негативні моменти; викладено власні міркування щодо теми дослідження; студент вільно володіє спеціальними термінами; виклад тексту курсової роботи відповідає вимогам наукового стилю.

Оцінку „**добре**” (В, 83 – 89 балів) отримує студент, робота якого оформлена відповідно до вимог; зміст курсової роботи в повному обсязі відповідає темі та науковому апарату, але є незначні недоліки методичного або стилістичного характеру; недостатньо представлено наукові підходи до вирішення проблеми дослідження; список використаних джерел не містить новітніх досліджень щодо проблеми курсової роботи.

Оцінка „**добре**” (С, 75 – 82 бали) виставляється, якщо курсова робота загалом відповідає встановленим вимогам, зміст роботи відповідає темі, науковому апарату, але недостатньо представлено аналіз понятійно-термінологічної бази, фрагментарно подано теоретичні засади дослідження; практична частина роботи обмежена констатацією тих чи тих форм і методів діяльності учнів, педагогів; висновки відповідають змісту структурних частин роботи; текст курсової роботи оформлено згідно з вимогами.

Оцінку „**задовільно**” (D, 63 – 74 бали) отримує студент, курсова робота якого розкриває теоретичні питання недостатньо повно, містить мало покликань на наукові дослідження, аналіз зроблено поверхово; практична частина роботи не містить конкретних пропозицій щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в освітніх закладах; висновки аргументовано недостатньо переконливо; висновки не повною мірою відповідають змісту роботи; текст роботи оформлено з порушенням установлених вимог.

Оцінка „**задовільно**” (Е, 50 – 62 бали) виставляється, якщо тема курсової роботи розкрита частково, елементи наукового апарату

та зміст роботи не узгоджені між собою; є порушення логічної послідовності; робота містить значні запозичення текстуального характеру без відповідних покликань; кількість опрацьованих джерел є недостатньою, не використовувалися новітні наукові джерела; курсова робота оформлена з порушеннями вимог; робота подана невчасно.

Оцінку „*незадовільно*” (FX, F) виставляють студенту, якщо не розкрита тема курсової роботи; робота виконана не самостійно, має описовий характер, оформлена без урахування встановлених вимог; матеріал викладено без логічної послідовності, фрагментарно; зміст не відповідає темі курсової роботи, не визначено основні параметри наукового апарату; покликання на літературні джерела оформлені з грубими порушеннями.

Курсова робота, виконана на високому теоретичному та практичному рівні, може бути рекомендована до участі в педагогічних читаннях студентів, виступу на студентських науково-дослідних конференціях.

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

Увага! Теми курсових робіт № 1 – 26 пропонуються для студентів II курсу.

Студенти IV мають право вибрати будь-яку тему з пропонованого переліку

1. Формування національної самосвідомості школярів в освітньому середовищі сучасної школи
2. Форми та методи протидії інформаційному насиллю в шкільному середовищі
3. Формування культури інформаційної безпеки сучасних школярів
4. Формування медіа-культури сучасного старшокласника в навчальному процесі
5. Форми й методи виховання толерантності сучасних школярів
6. Форми й методи полікультурного виховання сучасних школярів
7. Громадянське виховання старшокласників
8. Патріотичне виховання сучасних школярів (*вказати вік – підлітків, старшокласників*)
9. Інтелектуальне виховання школярів (*вказати вік – підлітків, старшокласників*) в умовах інформаційного суспільства
10. Сучасний погляд на „Велику дидактику Я. А. Коменського
11. Шкільний підручник у системі засобів навчання: функції, структура, критерії вибору
12. Розвиток навичок самоосвіти в школярів у процесі організації самостійної роботи
13. Дидактичні ігри в процесі навчання предметів гуманітарного циклу (*в процесі навчання (вказати конкретний предмет)*)
14. Причини неуспішності школярів та шляхи її подолання й попередження
15. Проблема критеріїв оцінювання знань у сучасній теорії та практиці навчання

16. Стимулювання та мотивація навчальної діяльності учнів *(вказати вік – учнів підліткового віку, старшокласників)*
17. Проблеми виховання в традиціях народної педагогіки
18. Виховний потенціал сімейного виховання
19. Система діяльності класного керівника
20. Виховання художніх смаків школярів засобами літератури (музики, образотворчого мистецтва)
21. Взаємозв'язок мистецтв на уроках літератури
22. Роль засобів масової інформації у вихованні школярів
23. Сучасні моделі шкільного самоврядування
24. Арттерапія в системі сучасних педагогічних технологій
25. Освітні можливості Інтернету
26. Художньо-естетичне виховання школярів засобами української літератури
27. Шляхи створення іміджу вчителя
28. Культура невербального спілкування вчителя
29. Заохочення в системі педагогічної взаємодії
30. Покарання в системі педагогічної взаємодії
31. Іронія та гумор у спілкуванні із школярами
32. Причини, характер та шляхи подолання конфліктів у педагогічному процесі
33. Ідеї К. С. Станіславського й професійна майстерність учителя
34. Педагогічна імпровізація як складова частина педагогічної культури вчителя
35. Культура саморегуляції вчителя
36. Традиції освіти та виховання в сучасних школах Японії
37. Проблеми диференційованого навчання в сучасній освітній системі Англії
38. Виховання особистості в авторитарних та гуманістичних освітніх системах: порівняльний аналіз
39. Педагогічні проблеми шкільного булінгу.
40. Конфліктологічна культура сучасного вчителя.

Увага! Наукові керівники можуть запропонувати теми курсових робіт для студентів кожного факультету (інституту) за окремим списком.

Додаток Б

Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад „Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка”

Кафедра педагогіки

Курсова робота з педагогіки

**НЕВЕРБАЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ В СИСТЕМІ
КОМУНІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ**

Студента(ки) ___ курсу групи ___
факультету (інституту)

спеціальності _____

(П.І.Б.)

Керівник _____

Посада, вчене звання, науковий
ступінь, прізвище, ініціали

Оцінка

Національна шкала _____

Шкала ECTS__ Кількість балів _

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Старобільськ – 2015

ЗРАЗОК ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Тема „Заохочення та покарання в системі методів педагогічної взаємодії”

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Заохочення та покарання як педагогічна проблема	
1.1. Історико-педагогічний аспект дослідження проблеми заохочення та покарання	6
1.2. Заохочення та покарання: сутність, види, форми ...	11
1.3. Заохочення та покарання як методи педагогічної взаємодії	16
Розділ 2. Основні напрями використання заохочення та покарання в навчально-виховному процесі сучасної школи	
2.1. Індивідуальний підхід до використання методів педагогічної взаємодії	20
2.2. Форми та методи заохочення та покарання в шкільному середовищі	24
Висновки	29
Список використаних джерел	31
Додатки	35

Примітка. Формулювання назв розділів та підрозділів суттєво залежить від специфіки теми курсової роботи, наявного матеріалу та загального спрямування дослідження. Окремий підрозділ роботи може бути присвячено аналізу практичного досвіду вирішення тієї чи тієї проблеми з урахуванням результатів педагогічної практики студентів IV курсу.

ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ЦИТУВАННЯ ТА ПОКЛИКАННЯ НА ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА. ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ В СТУДЕНТСЬКИХ РОБОТАХ

При написанні курсової роботи студент повинен давати покликання на джерела, матеріали або окремі результати, які використовуються в роботі.

У тексті можливі покликання загалом на ту чи ту роботу, наприклад, „Проблему формування естетичної культури старшокласників розглядали такі науковці, як О. Буров [2], Н. Миропольська [17], Г. Шевченко [25] та ін.”.

За умови покликання на низку робіт одного дослідника або кількох учених відповідні номери у квадратних дужках розділяються крапкою з комою, наприклад, „Форми та методи формування національної свідомості сучасних школярів висвітлювали багато дослідників, зокрема М. Стельмахович, О. Кононко та ін. [15; 17; 21; 26]”.

Покликання на цитату або конкретну позицію того чи того науковця **обов'язково має містити вказівку на конкретну сторінку або сторінки.**

Загальні вимоги до цитування:

- текст цитати починається й закінчується лапками (лапки в українськомовних текстах – „.....”) і наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у першоджерелі, із збереженням особливостей авторського написання;
- цитування повинно бути повним (дослівним), без довільного скорочення авторського тексту й без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту й позначається трьома крапками. Вони ставляться в будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

- кожна цитата обов'язково супроводжується покликанням на джерело;
- не слід використовувати занадто довгі цитати;
- при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і давати відповідні покликання на джерело;
- якщо необхідно виявити ставлення автора курсової роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;
- коли автор курсової роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора роботи, а весь текст застереження вміщується в круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – В. Ж.), (переклад наш. – В. Ж.), (підкреслено мною. – В. Ж.), (розбивка моя. – В. Ж.),
- коли автор покликається на одне джерело, але наводить з нього кілька цитат, то в кожному наступному випадку можна вказувати „там само” та номер сторінки, з якої цитується матеріал, наприклад: [Там само, с. 10]”.

ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ В СТУДЕНТСЬКИХ РОБОТАХ

У сучасному суспільстві вагомим показником компетентного фахівця, людини з високим рівнем культури є повага до інтелектуальних прав власності, до авторського доробку науковців.

Плагіат визначається як запозичення, відтворення чужого літературного, художнього або наукового твору (або його частини) за своїм ім'ям або псевдонімом. Наведення наукових позицій дослідників без покликання на ті чи ті наукові праці – це плагіат. Саме тому в процесі опрацювання наукової літератури під час виконання курсової роботи важливого значення набуває скрупульозне фіксування джерел з метою подальшого цитування, звернення до перефразування та переказу.

Рис. 2. Основні способи уникнення плагіату в наукових студентських роботах

Перифразування та переклад передбачає передання тих чи тих наукових позицій, але використовуючи власну лексику. Перифразування також вимагає вказівки та авторство ідей, позицій.

Для здійснення перифразування доцільно виокремлювати основні ідеї, удаватися до переліку позицій, змінювати структуру речення, використовувати синоніми тощо.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Список використаних джерел і літератури (рекомендована кількість – не менше 30) має містити опрацьовані студентом наукову, навчальну, методичну літературу. У списку необхідно вказувати тільки ті джерела, на які є покликання в тексті курсової роботи.

Список використаних джерел повинен включати повний бібліографічний опис використаних при написанні курсової роботи джерел. Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів повністю без скорочень і пропусків будь-яких елементів.

Джерела в списку подаються в алфавітному порядку мовою оригіналу, тобто видання російською мовою або іншими мовами подаються відповідно російською, англійською тощо мовами.

Список використаної літератури нумерують і розміщують в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

ЗРАЗОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ОПИСІВ

Характеристики джерела	Приклади оформлення
Книги: Один автор	Гордон Л. А. Психологія і педагогіка інтересу / Л. А. Гордон. – К. : Рад. шк., 1985. – 215 с.
Два автори	Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія / О. М. Пехота, А. М. Стараєва. – 2-ге вид., доп. та переробл. – Миколаїв : Вид-во „Ліон”, 2007. – 272 с.
Три автори	Безпояско О. К. Граматика української мови : підручник / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Либідь, 1993. – 335 с.
Чотири автори	Українська мова : Практикум : навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вищ. закл. освіти / О. М. Пазяк, О. А. Сербенська, М. І. Фурдуй, Л. Ю. Шевченко. – К. : Либідь, 2000. – 384 с.
П'ять і більше	Психологія менеджмента / П. К. Власов,

авторів	А. В. Липницький, И. М. Луцихина ; под ред. Г. С. Никифорова. – 3-е изд.. – Х. : Гуманит. центр, 2007. – 510 с.
Без автора	Основи психології : підручник / за ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 1995. – 632 с.
Багатотомний документ	Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1979 – 1983. – Т. 1 – 5.
Окремий том багатотомного видання	Макаренко А. С. Избранные произведения : в 3 т. / А. С. Макаренко. – Киев : Рад. шк., 1984. – Т. 1. Педагогическая поэма. – 518 с.
Збірник наукових праць	Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. – Вип. 4 / відп. ред. Н. В. Гузій. – К. : НПУ, 2000. – 485 с.
Стаття в журналі	Курило В. С. Інноваційні процеси в освітніх системах / В. С. Курило // Вісн. Луган. держ. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2000. – № 1. – С. 138 – 141.
Стаття з газети	Терно С. Полікультурна освіта: чи потрібна вона Україні? / Сергій Терно // Історія України. – 2008. – Верес. (№ 35). – С. 19 – 24.
Словники	Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Пед. думка, 2001. – 116 с.
Дисертації	Іванова В. В. Формування готовності майбутнього вчителя математики до творчої професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Іванова Вікторія Валентинівна. – Кривий Ріг, 2006. – 217 с.
Автореферати дисертацій	Волкова Н. П. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Н. П. Волкова. – Луганськ, 2006. – 44 с.
Електронні ресурси	Бібліотека і доступність інформації в сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті (підсумки 10-ї Міжнар. конф. „Крим –

	2003”) [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісн. – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03kinko.htm .
--	--

Типові помилки в роботі з бібліографією:

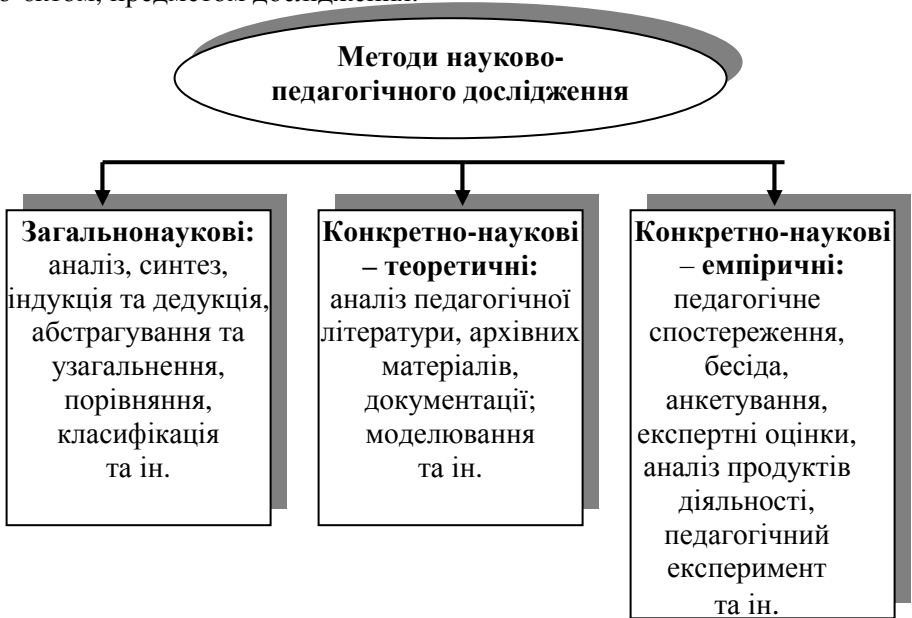
- розміщення джерел не в алфавітному порядку;
- відсутність року видання та кількості сторінок;
- порушення єдиного стилю оформлення джерел;
- розміщення ініціалів перед прізвищем.

Додаток Е

МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Методи дослідження – це шляхи, способи й засоби, за допомогою яких здобуваються нові знання, вивчаються факти, які використовують для доказу провідних положень, що розробляються.

Вибір методів дослідження й використання їх для вирішення поставлених завдань визначаються змістом курсової роботи, її об'єктом, предметом дослідження.

Характеристику загальнонаукових методів представлено в літературі з проблем методології та методів наукового дослідження (Додаток К), а також у словнику термінів (Додаток Л).

Аналіз літератури (праць авторитетних учених у галузі педагогіки, періодичного психолого-педагогічного друку; довідкової педагогічної літератури й методичних посібників із педагогіки й суміжних наук) дає можливість дізнатися, які аспекти проблеми вже достатньо вивчені, за якими ведуться наукові дискусії; які не потребують подальших наукових розвідок і є неактуальними, а які питання, навпаки, ще малодосліджені.

Спостереження – це цілеспрямована, згідно із заздалегідь розробленим планом, фіксація тих явищ або феноменів, які цікавлять дослідника, з метою їх подальшого аналізу. Основне завдання спостереження – накопичення фактів, фіксація істотних їх характеристик.

Опитування – це такий спосіб вивчення проблеми, що стала об'єктом інтересу дослідника, коли джерелом інформації є думка, висловлена в усній чи письмовій формі. До методів опитування зараховують бесіду, інтерв'ювання й анкетування. Усі вони можуть бути індивідуальними й груповими. Перші два припускають усне спілкування у вигляді діалогу (з тією відмінністю, що інтерв'ю має на меті отримання відповідей на певні, заздалегідь підготовлені питання, а бесіда може бути менш алгоритмізованою).

Бесіда – метод усного опитування, що використовується з метою отримання первинної інформації. Бесіда вимагає особливої гнучкості й чуйності, уміння слухати й доречно висловлюватися, уміння розуміти емоційний стан співрозмовника, чуйно реагуючи на зміни в ньому, уміння фіксувати зовнішні вияви внутрішніх станів (жести, міміку). Бесіда – це завжди емоційно забарвлений діалог.

Інтерв'ю – метод дослідження, що передбачає опитування респондента на певну тему за заздалегідь підготовленими питаннями. У процесі інтерв'ю ослаблений зворотний зв'язок. Цей метод використовується в тому випадку, якщо дослідник упевнений в об'єктивності випробовуваних, оскільки інтерв'ю не припускає низки уточнювальних питань, які мають місце в бесіді. Залежно від мети дослідження розрізняють глибинне інтерв'ю (з'ясування якогось одного питання при збереженні свободи в способі ведення бесіди), вільне (питання заздалегідь не конкретизують і не уточнюють, а лише вказують на тему), непряме (справжній сенс питання відрізняється від його зовнішньої форми), екстенсивне (неодноразово відтворювана бесіда з великою кількістю осіб).

Анкетування – опитування, що проводиться в письмовій формі й дозволяє одночасно охопити дослідженням будь-яку кількість осіб. Воно може бути контактним (коли сам студент роздає бланки, чекає, поки вони будуть заповнені, і збирає їх), заочним (коли студент-дослідник діє через посередників або надсилає бланки анкет поштою) чи пресовим (коли анкета публікується в ЗМІ). Головна вимога до анкет – правильне формулювання питань. Якщо питання поставлені правильно, то можна отримати об'єктивні дані. Помилковість у відповідях на питання анкет залежить від того, наскільки об'єктивно

визначена кількість питань відповідно до віку й можливостей тих, хто бере участь в анкетуванні, у якій формі ці питання поставлені, у якій психологічній атмосфері проходило анкетування, як здійснювалася обробка отриманих відповідей.

Тестування – метод психологічної діагностики, що використовує стандартизовані питання й завдання (тести), що мають певну шкалу значень. Застосовуються для стандартизованого вимірювання індивідуальних відмінностей. Тести – короткочасні завдання, завдання. Виконання їх кількісно та якісно обробляється й оцінюється. Результати аналізу дають можливість визначити не тільки рівень готовності, ступінь розвитку різних психологічних процесів, оцінку знань, умінь і навичок (наприклад, уміння запам'ятати й відтворити осмислений матеріал, логічно міркувати, робити самостійні висновки).

Вивчення продуктів діяльності. Цей метод передбачає аналіз творів, малюнків, комплектів учнівських зошитів за певний відрізок часу, графічних робіт, щоденників, домашніх завдань, а також шкільної документації: класних журналів, медичних карт учнів, різних конспектів, звітів, учителів, протоколів засідань тощо.

Експеримент – це такий метод вивчення об'єкта, коли дослідник активно й цілеспрямовано впливає на нього шляхом створення штучних умов чи застосування звичайних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей. За умовами проведення розрізняють лабораторний і природний експеримент. Лабораторний експеримент проводиться в штучних умовах, де експериментатор має можливість доцільно добирати параметри, штучно створювати такі умови, які б забезпечували наукову чистоту експерименту й оптимальне просування дослідника до істини. Лабораторний експеримент дає змогу контролювати умови, які впливають на перебіг досліджуваних процесів і точно враховувати результати цих впливів. Природний експеримент здійснюється у звичайній, „природній” обстановці, у якій відбувається перебіг досліджуваних процесів. У педагогічних дослідженнях застосовуються різні види експерименту: пілотажний, констатувальний, формувальний, контрольний.

Для статистичної обробки результатів експериментальної роботи використовують **математичні та статистичні методи** – реєстрація (запис, письмова фіксація даних експерименту з метою обліку, наукового спостереження), ранжування (розташування даних дослідження у певній послідовності), шкалування (розташування величин, цифр у певному порядку – по висхідній або низхідній) та ін.

ТЕХНОЛОГІЇ ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Види опису наукової літератури:

- *реферативний* у вигляді переказу висновків без спроби побачити наступність, розвиток наукового знання. Зазвичай, це виглядає таким чином: „І. Іванов дає таке визначення... С. Петров пропонує таке визначення...”;
- реферативний аналіз з елементами зіставлення поглядів з метою виявлення того, який з них найбільш повно розкриває досліджуване явище, процес, наприклад, „У визначенні, що запропоноване В. Сергєєвим, представлено перерахування ..., а інше визначення ...”;
- теоретико-констатувальний аналіз, що передбачає дослідження розвитку знання з тих чи тих теоретичних позицій, наприклад, „У роботах І. Іванова, С. Петрова досліджуваний феномен характеризується з позицій авторитарної педагогіки, а в монографії К. Семенової представлено гуманістичну позицію у вирішенні визначених проблем”;
- теоретико-методологічний аналіз, мета якого – оцінка наявних знань з проблеми з погляду повноти реалізації певних методологічних ідей, визначення власного ставлення до них.

Ведення нотаток. Нотатки виконують на окремих картках, намагаючись дотримуватися принципу „один сюжет – один аркуш”. Дослідникам дуже допомагає звичка зазначати у верхній частині картки джерело, з якого походить матеріал, а на полях – т.зв. „ключове слово”, що допомагає пригадати, якій події, сюжетові чи особі присвячено цей фрагмент.

Створення бібліографічних карток. До бібліографічної картки вносять відомості про автора, повну назву видання, типографську

інформацію, а також локалізацію книги – бібліотеку чи приватну збірку, у якій вона зберігається. Остання інформація виявиться дуже важливою, якщо виникне необхідність повторно звернутися до певних джерел, наприклад, щоб уточнити цитату. Дуже добре, коли студент має можливість вести електронну бібліографічну картку.

Виписки. При виконанні дослівних виписок, які пізніше в тексті можуть стати цитатами, потрібно бути особливо обережними. Переписувати потрібно дослівно.

Критичний аналіз тексту включає структурний аналіз та оцінювання аргументів. У процесі роботи над науковою літературою доцільно поставити собі такі питання:

- Які основні висновки, положення пропонує автор?
- Яке визначення ключовому поняттю надає автор?
- На які теоретичні концепції спирається?
- Які аргументи добирає для наукового доказу своїх положень? Наскільки зазначені аргументи є переконливими?
- Чи суперечать наведені автором позиції твердженням та висновкам, репрезентованим в інших роботах?

МОВА ТА СТИЛЬ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукове дослідження у вищій школі є, насамперед, кваліфікаційною роботою, тому значну увагу слід звернути на мовностилістичний аспект курсової роботи. Мета наукового мовлення полягає в тому, щоб систематично й об'єктивно викласти певні наукові проблеми, питання. Основна увага звертається на логіку й точність викладу, від яких залежить рівень інтелектуальності наукових висловлювань.

Звідси, для наукового тексту характерним є змістовна лаконічність, завершеність логічних зв'язків, цілісність та послідовність розвитку думки. На рівні цілого тексту визначальними характеристиками наукового тексту є: цілеспрямованість; відсутність емоційно забарвлених елементів мови; наявність точних висловлювань; наявність спеціальної термінології, яка в лаконічній формі дає розгорнуті визначення або змістовні дефініції явищ, процесів, понять.

Науковий стиль характеризується певними мовностилістичними рисами: використання загальнонаукових (аналіз, синтез, систематизація, класифікація та ін.) і власне педагогічних термінів; уживання слів у прямому значенні, переважання іменної лексики; частотне вживання віддієслівних іменників (виникнення, формування, уживання та ін.), дієприкметникових, дієприслівникових, прикметникових зворотів.

Для вираження певних смислових відношень між елементами наукової інформації використовують спеціальні лексичні засоби:

- причини і наслідку, умови і наслідку (проте; однак, тому що, звідси, в (у) наслідок цього, в (у) результаті, залежно від, у зв'язку з цим, згідно з, відповідно до, за таких умов, за такої умови, через, якщо (ж), то це свідчить про, указує на, засвідчує на, дає можливість, дозволяє, сприяє, має значення тощо);
- часова співвіднесеність і порядок викладення інформації (спочатку / насамперед/ у першу чергу з'ясуємо, передусім зазначимо, наступним кроком у дослідженні, одночасно,

- водночас, поряд із цим, у подальшому, у наступному, останнім часом, насамкінець тощо);
- усебічний розгляд об'єкта (з погляду типовості, конкретності, сутності тощо) (у цьому розумінні, узагалі, зокрема, зазвичай, зокрема, в основному, з одного боку, з іншого боку, крім того, окрім, у контексті, за концепцією тощо);
 - зіставлення і протиставлення інформації (однак, проте, також, так само, як і; як.., так і ...; порівняно, у протилежність, на противагу, навпаки, аналогічно, таким самим чином, разом із тим тощо);
 - виокремлення частин висловлювання (головне, зупинимося на головному, зазначимо, маємо підкреслити (зазначити), слід мати на увазі, треба врахувати, характерно, що... тощо);
 - доповнення, уточнення інформації (крім того, більше того, до речі, між іншим, головним чином, особливо, точніше, а саме тощо);
 - зв'язок з попередньою інформацією (як було сказано / показано/ зазначено/ установлено/ одержано / виявлено / з'ясовано; як свідчать дані; на підставі даних з таблиці / діаграми виходить / можна встановити; як видно із таблиці; як зазначено в таблиці/ схемі ; як (уже) вказувалося вище / зазначалося раніше/ підкреслювалося, вище (нижче); вище йшлося про ...; у зв'язку з цим; у зв'язку з викладеним вище; названий, останній, попередній, відповідний, вищеописаний, вищевказаний, вищенаведений, виведений, доведений, класифікований, завершений, описаний, перерахований, розглянутий, сформульований, установленний, схожий, подібного типу; той, що аналізується тощо);
 - об'єктивна оцінка інформації (природно, само собою зрозуміло, безперечно, безсумнівно, очевидно, навряд чи, начебто, у дійсності, насправді, дійсно, правда, точніше, зрозуміло, швидше за все, на перший погляд, зрештою, дослідження показало, аналіз підтвердив тощо);
 - ілюстрація зазначеного (наприклад, так, як приклад, прикладом може слугувати, проілюструємо яскравими прикладами, розглянемо приклад, про що можна судити за,

продовжимо ілюструвати, проаналізуємо типові приклади, унаочнимо тощо).

Використання цих лексичних одиниць сприяє логічному представленню думки, запобігає хибним повторам, допомагає уникати висловів, що не стосуються наукового дослідження, скеровує хід думки, дотримуючись правил ведення наукового пошуку відповідно до розділів дослідження.

Мовні/мовленнєві стандарти-кліше

1. Мотивація актуальності теми й важливості дослідження

Проблема ...перебуває в центрі уваги ...

...заслуговує на особливу увагу ...

.. посідає важливе місце...

...є актуальною ...

...давно є на часі ...

...цілком є на часі ...

...належить до найактуальніших ...

...цілком не є вирішеною ...

...є малорозробленою, недослідженою ...

...є дискусійною, не досить розробленою...

...фрагментарно висвітлювалася в ...

...не була об'єктом спеціального вивчення ...

Важливо дослідити ...

...описати (здійснити опис)...

...узагальнити...

...вивчити...

...установити ...

...пояснити ...

...систематизувати ...

...охарактеризувати (дати характеристику)...

...класифікувати...

...визначити...

...підсумувати...

...проаналізувати ...

...з'ясувати...

...розробити...

...здійснити експеримент ...

...простежити...

...укласти ...

...виявити...

2. Історія й сучасний стан розробки питання в науковій літературі

- Прийнято вважати, що...
- Загальновідомо, що...
- Є думка, що...
- На думку (кого?) ..., ...
- Згідно з думкою ...
- Відповідно до концепції ...
- Як уважає (вважають) ..., ...
- Існуючі думки/погляди з цього питання можна класифікувати таким чином ...
- Дослідженням цієї проблеми займалися ...
- Цих поглядів дотримується (дотримуються) ...
- Гіпотезу (передбачення) про ... висунув (розробив)...
- Початок напрямку (тенденції) покладено...
- Останнім часом дослідження з ...
- Згідно з даними ...
- Як показують новітні дослідження в галузі ...
- При вивченні... значну увагу науковці приділяли...
- Подальший розвиток досліджень з...

3. Виклад суті дослідження в роботі

- Є підстави вважати ...
- Гіпотетично можна стверджувати, що ...
- Матеріали здійсненого обстеження дозволяють згрупувати (класифікувати, узагальнити, уточнити, конкретизувати) ...
- Нами зафіксовано (виявлено, з'ясовано, описано) ...
- У світлі сказаного вище...
- Як уже зазначалося...
- На наш погляд...
- Зазначимо, що...
- З огляду на...
- Установлено, що...
- Відправною точкою... у визначенні... було...
- Поділяючи думку... ми вважаємо...
- Беручи до уваги ...
- З іншого боку...
- Передусім...

- По-перше...
- Аналіз... свідчить про ...
- Звернення до концепції ...
- Уявлення про ...
- Як стверджує...
- Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що...
- У ході дослідження були проаналізовані...
- Результати роботи дають підстави вважати, що...
- Під час дослідження виникла необхідність...
- Ми встановили ...
- Як показало наше дослідження...
- Як свідчать результати аналізу ...
- Застосування... методу (аналізу) дало змогу встановити ...

4. Заперечення

- Проте ...
- Тим часом ...
- Але ...
- Тоді як ...
- Тим не менше ...

5. Висновки, рекомендації, пропозиції

- Таким чином, проведене дослідження (аналіз) підтверджує, що ...
- Підсумовуючи, слід сказати...
- Отже, є всі підстави зробити такий висновок ...
- Як підсумок зазначимо, що ...
- Дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про ...
- Відтак, можна впевнено стверджувати, що ...
- Сформулюємо основні висновки
- Описана в роботі методики дослідження... є
- Підсумовуючи все сказане, відзначимо ...
- Підбиваючи підсумки, відзначимо ...
- Здійснене дослідження дозволяє зробити такі висновки ...

У науковій роботі використовують такі сполучники підрядності **„завдяки тому, що”, „тоді як”, „тому що”, „замість**

того щоб”, „з огляду на те, що”, „зважаючи на те, що”, „внаслідок того, що”, „після того, що”, „в той час як” та ін. Особливо часто використовують похідні прийменники „протягом”, „відповідно до...”, „згідно з...”, „у результаті”, „на відміну від...”, „поряд з...”, „у зв'язку з...” та ін.

Безособові, неозначено-особові речення в тексті наукових робіт уживаються при описі фактів, явищ та процесів. Називні речення використовуються в назвах розділів, підрозділів і пунктів, у підписах під рисунками, діаграмами, ілюстраціями.

Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також указівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу, можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень („за повідомленням”, „за відомостями”, „як свідчить”, „на думку”, „за даними”, „на нашу думку” та ін.).

При згадуванні в тесті прізвищ (учених, дослідників, практиків) ініціали зазвичай ставляться перед прізвищем (**К. Ушинський**, а не Ушинський К.).

Діловий і конкретний характер опису явищ, які вивчаються, майже повністю виключає емоційно забарвлені слова та вигуки. Так, експерименти описуються звичайно за допомогою особових дієслівних форм на -но і -то (**одержано, вирішено, проаналізовано** та ін.).

Стиль писемної наукової мови – це **безособовий монолог**. Тому виклад звичайно ведеться від третьої особи. Стало неписаним правилом у роботі замість „я” використовувати „ми”. Ставши фактом наукової мови, займенник „ми” зумовив низку нових похідних словосполучень, наприклад, „на нашу думку”. Проте нагромадження в тексті займенника „ми” справляє малоприємне враження. Тому автори наукових праць використовують й інші звороти без цього займенника, зокрема конструкції з неозначено-особовими реченнями. Аналогічну функцію виконує речення з безособовими діє прислівними формами на **-но і -то** („Розроблено комплексний підхід до вивчення...”).

Необхідно враховувати загальноприйняті **умовні скорочення**:

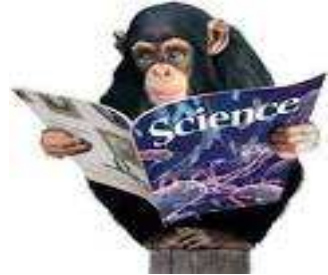
а) після перерахування (та ін. – та інше, і т. д. – і так далі, і т. п. – і тому подібне);

б) при покликаннях (див. – дивись);

в) при позначенні цифрами століть і років (ст. – століття, р. – рік, рр. – роки).

ТИПОВІ ПОМИЛКИ ПРИ НАПИСАННІ КУРСОВОЇ РОБОТИ

- Зміст роботи не відповідає темі.
- Виклад тексту роботи не відповідає плану й зведено до набору непов'язаних між собою окремих положень, фактів.
- Мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно й не відбиває специфіки об'єкта й предмета дослідження.
- Аналітичний огляд наукових публікацій з теми роботи має форму звичайного переліку прізвищ і не відбиває рівня та аспектів дослідження проблеми.
- Змістовне наповнення розділів виконаної курсової роботи не пов'язано з їхніми назвами.
- Дослідник не виявив самостійності і творчості в дослідженні обраної проблеми.
- Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням.
- Декларативність, слабка аргументованість пропонованих положень та висновків. Наведення цитат без зв'язку із текстом викладу.
- Зайве цитування. Заповнення сторінок курсової роботи численними цитатами. Треба намагатися формулювати думки своїми словами, а там, де в цьому є необхідність, підтверджувати їх цитатами, виділяючи чужі думки лапками. У цьому випадку цитата – опора на авторитет мислителя, ученого.
- У дослідженні взагалі відсутні висновки.

- У роботі немає покликань на першоджерела або вказані не ті, з яких використано матеріал.
- Бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно, без дотримання відповідних вимог.
- Обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона має орфографічні, пунктуаційні помилки, а також стилістичні недоречності.
- Стиль викладу не відповідає вимогам наукового тексту, використовуються довгі, заплутані речення, частовживані інформаційні штампи.
- Подані в тексті таблиці, схеми не проаналізовано.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ПРОБЛЕМ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1. **Атаханов Р.** Методология и методы психолого-педагогических исследований / Р. Атаханов, В. Загвязинский. – М.: Высш. шк., 2007. – 173 с. (www.pedlib.ru/Books/4/0279/4_0279-1.shtml)
2. **Безрукова В. С.** Как написать реферат, курсовую, диплом / В. С. Безрукова. – СПб.: Питер, 2004. – 176 с. (www.sibsutis.ru/.../В.С.%20Безрукова%20Как%20написать%20реферат,%20курсовую,%20диплом.pdf)
3. **Воронцов Г. А.** Письменные работы в вузе. Реферат (доклад). Контрольная работа. Курсовая работа. Дипломная работа : учеб. пособие / Г. А. Воронцов. – Ростов н/Д.: МарТ, 2002. – 192 с.
4. **Галашев В. А.** Системы поиска и обработки информации : учеб.-метод. пособие / В. А. Галашев. – Ижевск : Удм. гос. ун-т, 2011. – 149 с. (dspace.nsu.ru:8080/jspui/bitstream/nsu/229/1/search.pdf)
5. **Галеева И. С.** Интернет как инструмент библиографического поиска / И. С. Галеева ; науч. ред. М. И. Вершини. – СПб. : Профессия, 2007. – 248 с. (<http://bookzz.org/book/641624/482a78>)
6. **Гецов Г. Г.** Как эффективно работать с информацией из книг, газет, журналов и других источников: приемы традиционные и новые : практ. пособие / Г. Г. Гецов. – 8-е изд. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 2006. – 118 с.
7. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К. – Вінниця : ДОВ „Вінниця”, 2008. – 268 с. (edu-lib.net/.../goncharenko-s-u-pedagogichni-doslidzhennya-metodologichni-poradi-molodim-naukovtsyam)
8. **Дрешер Ю. Н.** Информационное обеспечение ученых и специа-листов : учеб.-метод. пособие / Ю. Н. Дрешер. – СПб. : Профессия, 2008. – 462 с.

9. **Исследовательская** деятельность : словарь / авт.-сост. Е. А. Шашенкова. – М. : УЦ „Перспектива”, 2010. – 88 с. (didacts.ru/dictionary/1003)
10. **Как писать научный текст**: опыт Школы молодого автора : учеб.-метод. пособие / Н. А. Дидковская, В. И. Дятлов, Н. В. Липатова, С. А. Панарин ; сост. и отв. ред. : Сергей Панарин. – Иркутск : Оттиск, 2012. – 240 с. (window.edu.ru/library/pdf2txt/348/79348/59905)
11. **Колесников О. В.** Основы наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Колесников. – 2-ге вид., випр. та доп. – К. : Центр учб. л-и, 2011. – 144 с. (shron.chtyvo.org.ua/Kolesnykov_Oleksandr/Osnovy_naukovykh_doslidzhen.pdf)
12. **Колесникова Н. И.** От конспекта до диссертации : учеб. пособие по развитию навыков письменной речи / Н. И. Колесникова. – М. : Флинта, 2003. – 288 с.
13. **Краевский В. В.** Методология педагогики: новый этап : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / В. В. Краевский, Е. В. Бережнова. – М. : Издат. центр „Академия”, 2006. – 400 с. (www.studmed.ru/kraevskiy-vv-berezhnova-ev-metodologiya-pedagogiki-novyy-etap_bfc_27bfc_478.htm)
14. **Крупник А. Б.** Поиск в Интернете / Александр Крупник. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2006. – 267 с. (<http://bookre.org/reader?file=631401&pg=2>)
15. **Кузнецов И. Н.** Интернет в учебной и научной работе : практ. пособие / И. Н. Кузнецов. – М. : Дашков и К, 2002. – 190 с.
16. **Лузан П. Г.** Основы науково-педагогічних досліджень : навч. посіб. / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – 3-є вид., доп. – К. : НАКККіМ, 2011. – 314 с. (elibrary.nubip.edu.ua/4710/1/S.VYGOVSJKA_POSIBNYK.pdf)
17. **Научная организация труда студента**: учеб.-метод. пособие / авт.-сост. Г. В. Коган. – Мурманск : МГПУ, 2007. – 117 с. (www.mshu.edu.ru/.../metodica/.../Научная%20организация%20Труда%20студентов.do..)
18. **Основы методології та організації наукових досліджень** : навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 352 с.

- (shron.chtyvo.org.ua/Konverskyi_Anatolii/Osnovy_metodolohii_ta_orhanizatsii_naukovykh_doslidzhen.pdf)
19. **Паршукова Г. Б.** Методика поиска профессиональной информации : учеб.-метод. пособие / Г. Б. Паршукова. – СПб. : Профессия, 2006. – 222 с.
 20. **Паршукова Г. Б.** Современные технологии информационного поиска в профессиональной деятельности / Г. Б. Паршукова. – Новосибирск, 2004. – 177 с. (courses.edu.nstu.ru/getfile.php?curs=1306&file_id=11623)
 21. **Петрук В. Г.** Основи науково-дослідної роботи : навч. посіб. / В. Г. Петрук, Є. Т. Володарський, В. Б. Мокін. – Вінниця : Універсум, 2006. – 144 с.
 22. **Пілюшенко В. Л.** Наукове дослідження : організація, методологія, інформаційне забезпечення : навч. посіб. для ВНЗ / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Славенко. – К. : Лібра, 2004. – 344 с.
 23. **Про Google Академію** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://scholar.google.com.ua/intl/uk/scholar/about.html>. – Назва з екрана.
 24. **Сарыбеков М. Н.** Словарь науки. Общенаучные термины и определения, науковедческие понятия и категории : учеб. пособие / М. Н. Сарыбеков, М. К. Сыдыкназаров. – Изд. 2-е, доп. и перераб. – Алматы : Триумф „Т”, 2008. – 504 с. (www.il.studmed.ru/sarybekov-mn-sydyknazarov-mk-slovar-nauki-obschenauchnye-terminy-i-opredeleniya-naukovedche..)
 25. **Стеченко Д. М.** Методологія наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – К. : Знання, 2005. – 309 с. (<http://bookzz.org/book/2041232/d32c7b>)
 26. **Федотова Г. А.** Методология и методика психолого-педагогических исследований : учеб. пособие / Г. А. Федотова. – Великий Новгород, 2006. – 112 с. (www.novsu.ru/file/506672)
 27. **Харченко В. К.** Как заниматься наукой / В. К. Харченко. – Белгород : Изд-во Белгород. гос. пед. ун-та, 1996. – 208 с. (<http://www.knidka.info/other/kak-zanimatsya-naukoy/>)
 28. **Чернілевський Д. В.** Методологія наукової діяльності : навч. посіб. / Д. В. Чернілевський, О. Є. Антонова,

- Л. В. Барановська та ін. ; за ред. проф. Д. В. Чернілевського. – Вид. 2-ге, доп. – Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. – 484 с.
29. **Чорненький Я. Я.** Основи наукових досліджень Організація самостійної та наукової роботи студента / Я. Я. Чорненький, Н. В. Чорненька, С. Б. Рибак. – К. : Професіонал, 2006. – 208 с. (eprints.zu.edu.ua/5006/1/Методологія_2010_V5_конец%2В.pdf)
30. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідної діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – К. : Знання, 2004. – 307 с.
31. **Шквир О. Л.** Опорно-інструктивні матеріали до написання та захисту курсових і дипломних робіт в умовах ступеневої освіти / О. Л. Шквир, Г. І. Дудчак. – Хмельницький : ХГПА, 2012. – 39 с. (oa.elibukr.org/bitstream/.../навчальний%20посібник.do)
32. **Эко У.** Как написать дипломную работу. Гуманитарные науки : учеб.-метод. пособие / Умберто Эко. – М. : Университет, 2003. – 240 с. (<http://philologos.narod.ru/texts/eco-dipl.htm>)
33. **Эхо Ю.** Письменные работы в вузах. Практическое руководство для всех, кто пишет дипломные, курсовые, контрольные, доклады, рефераты, диссертации / Ю. Эхо. – 3-е изд. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 127 с. (nashol.com/.../pismennie-raboti-v-vuzah-prakticheskoe-rukovodstvo-dlya-vseh-kto-pishet-diplomnie-kursovie-kontrolnie-dokladi.)
34. **Яскевич А. В.** Самостоятельная работа студента с учебными и научными текстами : учеб.-метод. пособие для студентов фак. филос. и соц. наук : в 2 ч. – Ч. I. Общие принципы организации и приемы работы с учебно-программной литературой / А. В. Яскевич, А. И. Екадумов. – Минск : БГУ, 2008. – 114 с. (elib.bsu.by/handle/123456789/1534).

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Абстрагування (від лат. *abstrahere* – відволікання) – це уявне відвернення від неістотних, другорядних ознак предметів і явищ, зв'язків і відношень між ними та виділення кількох сторін, які цікавлять дослідника.

Аксиоми – положення, які приймаються без логічного доведення.

Актуальність теми – важливість, суттєве значення, відповідність теми дослідження сучасним потребам певної галузі науки та перспективам її розвитку, практичним завданням відповідної сфери діяльності.

Алгоритм – сукупність операцій, що виконуються в певному, чітко встановленому порядку.

Алфавітний каталог – каталог, який будується в чіткій послідовності букв алфавіту.

Аналіз (гр. *analysis* – розкладення) – метод дослідження, сутність якого полягає в тому, що предмет дослідження розчленовується на складові частини й кожна із цих частин досліджується окремо.

Аналогія (гр. *analogia* – відповідність) – це метод наукового пізнання, за допомогою якого досягаються знання про одні предмети чи явища на підставі їхньої схожості з іншими.

Анкета – перелік питань з певної теми, на які повинні дати відповідь учасники анкетування.

Анотація – стислий коментар чи пояснення щодо документа чи його змісту, а іноді навіть його короткий опис, що додається, зазвичай у вигляді примітки після бібліографічного опису документа.

Аргумент – положення, яке використовується для доведення тези.

Аргументація – це обґрунтоване підтвердження або спростування чого-небудь за допомогою доказів і фактів.

Бази даних – упорядкований набір логічно взаємопов'язаних даних, що зберігаються та використовується спільно, та призначений для задоволення інформаційних потреб користувачів.

Бібліографічне покликання – сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, необхідних і достатніх для його загальної характеристики, ідентифікації та пошуку.

Брошури – твори друку обсягом від 5 до 48 сторінок.

Генезис – процес утворення та становлення будь-якого природного або соціального явища.

Гіпотеза – наукове припущення, що висувається для пояснення будь-якого явища й потребує перевірки на досліді та теоретичного обґрунтування для того, щоб стати достовірною науковою теорією.

Дедукція (лат. *deductio* – виведення) – це метод пізнання, за допомогою якого часткові положення виводяться із загальних, тобто це метод переходу від загальних уявлень до часткових.

Документ – матеріальний об'єкт, що містить зафіксовану інформацію для її збереження й використання в науці й практиці.

Експеримент – загальнонауковий метод отримання нових знань про причинно-наслідкові відношення між явищами та процесами в умовах, які контролюють і керують дослідники.

Експеримент констатувальний – вид педагогічного експерименту, який проводиться на початковому етапі дослідження і спрямований на виявлення вихідного стану предмета дослідження, на встановлення реального стану справ.

Експеримент формувальний – вид педагогічного експерименту, який спрямовано на перевірку гіпотези дослідження, передбачає виокремлення контрольних та експериментальних груп.

Емпіричний опис – фіксація засобами природної або штучної мови відомостей про об'єкти, дані спостереження.

Емпіричний рівень пізнання – спостереження й дослідження конкретних явищ, експеримент, а також групування, класифікація та опис результатів дослідження й експерименту, упровадження їх у практичну діяльність людей.

Завдання дослідження – це конкретна ситуація, яка потребує свого перетворення для досягнення певної мети.

Закони – необхідні стійкі відношення між явищами в природі й суспільстві, які повторюються.

Знання – перетворений практикою результат пізнання дійсності.

- Індукція** (лат. *inductio* – наведення) – умовивід від часткового до загального, від окремих фактів до узагальнень, коли на основі знань про частини предметів класу робиться висновок про клас загалом.
- Інтерв'ю** – один з основних видів опитування, який використовує безпосередню взаємодію між дослідником і респондентом відповідно до поставленої мети.
- Інтерпретація** – тлумачення, роз'яснення, розкриття змісту явища, яке сприяє його розумінню.
- Категорії** – найбільш загальні й фундаментальні поняття, які відображають суттєві зв'язки дійсності.
- Класифікація** об'єктів дослідження – поділ різних явищ, предметів за певними ознаками з метою їх вивчення та наукового узагальнення.
- Книги** – неперіодичні багатосторінкові твори друку обсягом понад 48 сторінок друкарського друку.
- Компіляція** – написання твору на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження й опрацювання джерел.
- Концепція наукова** – система поглядів, теоретичних положень, основних думок щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною головною ідеєю.
- Критерії** – це підстава й підґрунтя для оцінки, визначення або класифікації явища.
- Логіка дослідження** – правила, процедура, структура та етапи дослідження.
- Мета дослідження** – це обґрунтоване уявлення про кінцеві або проміжні результати пошуку.
- Метод** (гр. – шлях дослідження чи пізнання) – спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розвитку об'єкта.
- Методологія** – учення про методи пізнання, сукупність методів, використовуваних у науці; система принципів та способів організації й побудови теоретичної та практичної діяльності.
- Моделювання** (лат. *modulus* – міра, взірць) – це метод наукового пізнання, який полягає в заміні об'єкта, що вивчається, його моделлю, за якою визначають, або уточнюють характеристики оригіналу.

- Монографія** – наукова праця у вигляді книги, яка містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми чи теми, що належить одному або кільком авторам.
- Наука** – динамічна система знань, яка розкриває нові явища в суспільстві й природі з метою використання їх у практичній діяльності людей.
- Наукове дослідження** – цілеспрямований процес виробництва нових знань, які розкривають нові явища в суспільстві й природі для використання їх у практичній діяльності людей.
- Об’єкт дослідження** – частина дослідження, на яку спрямовано процес наукового пізнання, вивчення або перетворення з використанням наукових методів.
- Парадигма педагогічна** (гр. *paradeigma* – приклад, взірець) – сукупність науково-теоретичних, методологічних настанов, що прийняті науковим педагогічним співтовариством на певному етапі розвитку педагогічної науки й практики.
- Плагіат** (крадіжка) – видавання чужих творів за свої або незаконне опублікування чужого твору під своїм ім’ям.
- План** – стисла програма викладу або дослідження.
- Показник** – ознака, завдяки якій можна судити про досягнення в розвитку процесу чи явища, які вивчаються.
- Поняття** – думки, у яких узагальнюються й відокремлюються предмети якогось класу (виду) за певними загальними ознаками.
- Предмет дослідження** – теоретичне відтворення об’єктивної дійсності, тих суттєвих зв’язків і відношень, які підлягають безпосередньому вивченню в науковому дослідженні, є головними й визначальними для цієї наукової роботи.
- Прикладні наукові дослідження** – наукова й науково-технічна діяльність, спрямована на одержання й використання знань для практичних цілей.
- Принцип** – вихідне положення; керівна ідея; провідне правило діяльності
- Проблема наукова** – сукупність нових діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методам у цій науці й потребують вирішення за допомогою наукового дослідження
- Реферат** – це вторинний документ, результат аналітико-синтетичного опрацювання інформації, поданий у вигляді короткого викладу

змісту первинного документа (усього твору або його частини), включаючи основні фактичні дані й висновки з метою ознайомлення із сутнісними акцентами первинного документа.

Реферативний огляд – узагальнена характеристика кількох джерел (первинних документів) з однієї теми, проблеми, галузі знань. Він допомагає дослідникові сформуванню уявлення про повноту та зміст підходів до досліджуваного ним об'єкта.

Рецензія – критичний огляд і оцінка, відгук на науковий твір.

Рівень – це ступінь розвитку якості, величина розвитку значущості будь-чого.

Синтез (гр. *synthesis* – з'єднання) – цей метод дослідження є протилежним до аналізу, і він дозволяє здійснювати об'єднання елементів (частин) об'єкта, який був розчленований у процесі аналізу, установлюючи зв'язки між частинами й даючи можливість пізнати об'єкт дослідження як єдине ціле.

Теза – положення, що стисло викладає яку-небудь ідею або провідну думку книги, доповіді, лекції.

Цитата – буквальна, дослівна виписка з якого-небудь тексту з позначенням джерела

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ

Вчитися ніколи не пізно.

Квінтіліан Марк Фабій

Людина освічена та, яка знає, де знайти те, чого вона не знає.

Георг Зіммель

Освіта – річ чудова, але було б добре іноді пам'ятати, що нічого з того, що варто було б знати, навчити не можна.

Оскар Уайльд

ДЛЯ ЗАМІТОК

Навчально-методичне видання

Бутенко Людмила Леонідівна

Методичні рекомендації щодо написання курсових робіт з педагогіки / уклад. Л. Л. Бутенко. – Старобільськ, 2015. – 64 с.

За редакцією автора